

Rimbaud: via Harderwijk de literatuur uit

Uit: de Stentor, door Hemmy van Reenen, zaterdag 17 mei 2008

Waarom verdient de bekende Franse dichter Arthur Rimbaud eigenlijk een monument in Harderwijk, zullen mensen zich afvragen.

Voor het antwoord op die vraag is een blik in het leven van de spraakmakende dichter nodig.

Arthur Rimbaud (1854-1891) verbleef in het jaar 1876 korte tijd in Harderwijk: welgeteld 23 dagen. Hij wilde naar het Verre Oosten en het Koninklijk Nederlands Indisch Leger kon hem daarbij helpen. Het KNIL zocht militairen om te vechten in Atjeh. Veel buitenlanders monsterden aan, onder wie Arthur Rimbaud. Vanuit het Koloniaal Werfdepot in Harderwijk vertrokken de militairen.

De keuze van Rimbaud voor een verre reis betekende een ommekeer in zijn leven. Tussen zijn 16e en 21e levensjaar had de jonge Fransman zijn energie gestoken in de poëzie. Hij schreef baanbrekende gedichten. Ze worden gezien als het begin van de moderne literatuur. Rimbaud experimenteerde met rijm, hij introduceerde obscene woordgebruik in de dichtkunst, hij gebruikte spreektaal in zijn poëzie. Rimbaud gaf klinkers kleuren, waardoor zijn gedichten een soort schilderijen werden. Verder verzoon hij de vorm prozagedicht. Nooit eerder had iemand zulke literatuur gemaakt.

'Want ik is een ander', karakteriseerde hij zichzelf in een brief aan Paul Demeny. Hij noemde zich een ziener. Tegenwoordig zijn de literatuurcritici het bijna unaniem met die constatering eens.

Maar in zijn tijd was dat anders. Door zijn opvliegende karakter was Rimbaud geen geliefd persoon. Zijn werk werd genegeerd door de literaire wereld. De koppige jongeman besloot het bijtje erbij neer te gooien.

Rimbaud was na vijf jaar experimenteren klaar met de taal. Al zijn genialiteit had hij vastgelegd in de bundels 'Een seizoen in de hel' en 'Illuminations'.

De gedichten van Rimbaud kwamen tot stand toen Arthur nog heel jong was. Op zijn 17e jaar ontvluchtte hij zijn geboortestad Charleville en trok naar Parijs. Hij maakte er ruzie met iedereen in de literaire wereld. Met dichter Paul Verlaine knoopte hij een homoseksuele relatie aan, die anderhalf jaar duurde. De rijke Verlaine onderhield de jonge poëet. Maar de relatie liep op de klippen na een schietincident in Brussel, waarbij Verlaine een kogel in de linkerpols van Rimbaud vuurde. Verlaine werd veroordeeld tot twee jaar gevangenisstraf. De jonge dichter zwierf nog een tijdje in literaire kringen, maar hij kon nergens meer op sympathie rekenen.

Rimbaud arriveerde op donderdag 18 mei 1876 op het Koloniaal Werfdepot in Harderwijk. Hij was een van de 1.093 Franse huurlingen in dat jaar, die in Atjeh moesten vechten tegen moslimsultans op Sumatra. In Harderwijk werden de huurlingen klaargestoomd voor hun vertrek naar Nederlands Indië. De eigenlijke militaire training zou pas op Java volgen. De opleiding in Harderwijk behelsde zwemles, onderricht in hygiënische regels en kennis van het wapen.

's Avonds gingen de rekruten op krediet brassen in Harderwijk, dat toen de bijnaam 'gootgat van Europa' had. Harderwijkse bordelen droegen namen als Vanouds de Vriendschap, De Duitse Keizerin en De Ree van Batavia. Eén anekdote is bewaard gebleven: Rimbaud vocht met de pooier van een hoer met de bijnaam 'Rotte Pietje'. De jonge Fransman werd ontzet door een man met de bijnaam Louis Hangjas.

Op 10 juni marcheerden Rimbaud en 196 andere huurlingen zingend en met tromgeroffel naar het station van Harderwijk, waar ze de trein namen naar Den Helder. Vandaar vertrokken ze op het schip Prins van Oranje naar Batavia. Een maand later kwamen ze aan.

Begin augustus, daags na de begrafenis van een van de soldaten uit zijn compagnie, besloot Rimbaud dat het beter was om er tussenuit te knijpen. Hij deserteerde. Op 15 augustus werd hij als vermist in de boeken opgenomen. Een paar maanden later was hij terug in Europa.

De reis van Rimbaud die in Harderwijk begon, is het startpunt van zijn bestaan als ontdekkingsreiziger. Hoewel hij nog wel brieven schreef, zijn er van na de Harderwijkse periode geen gedichten meer van Rimbaud bekend. Na Harderwijk stopte de poëzie. Een twijfelachtige eer voor de Veluwe garnizoenstad. Maar wel een om met een gedenksteen te eren, vindt voorzitter Jos Kunne van het Arthur Rimbaud Comité. "Harderwijk zie ik als een scharnierpunt in Rimbauds leven. De dichter had zijn meesterwerken geschreven. Hij was klaar met de literatuur. Hij werd wereldreiziger. Met het gedenksteen willen we het verblijf van Rimbaud in Harderwijk en zijn betekenis voor de literatuur levend houden."